

Maja Brala-Vukanović – Nensi Rubinić

PROSTORNI PRIJEDLOZI I PREFIKSI U HRVATSKOME JEZIKU. KOGNITIVNOSEMANTIČKA ANALIZA¹

dr. sc. Maja Brala-Vukanović – Nensi Rubinić, Filozofski fakultet, Rijeka, izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'367.633
811.163.42'367.625
811'23'37

U radu se pozornost usmjerava na prostorne prijedloge i glagolske prefikse u hrvatskome jeziku i to na: preko i pre-, do i do-, na i na-, te oko i ob-. Promatrajući te jezične elemente sa stajališta kognitivne lingvistike, analizira se uporaba konstrukcije prefigirani glagol kretanja + prijedložni izraz, pri čemu prefiks i prijedlog imaju isti leksički oblik (npr. pretrčati preko ceste). Pri pokušaju razlikovanja semantičkih sastavnica leksikaliziranih u prefiksu nasuprot onima leksikaliziranim u prijedlogu, ukratko se predstavljaju rezultati dvaju istraživanja čiji je cilj bio ispitati intuiciju izvornih govornika hrvatskoga jezika pri semantičkoj interpretaciji rečenica koje omogućuju alternaciju između prefigiranih glagola i prijedložnih izraza kao jedne mogućnosti te prefigiranih glagola koji uza se vežu (ne)izravni objekt (npr. pretrčati preko ceste nasuprot pretrčati cestu) kao druge mogućnosti. Rezultati upućuju na zaključak da su prostorni elementi (put) u prethodno spomenutom uzorku leksikalizirani upravo u prijedlogu, dok su elementi prostornoga značenja u najmanjoj mjeri izrečeni prefiksom.

Ključne riječi: *jezik prostora; prijedlozi; glagolski prefiksi; glagoli kretanja; kognitivna semantika*

1. Uvod: O jeziku, umu i prostoru

Jezikoslovna je tradicija u posljednjih nekoliko desetljeća obogaćena novim pristupom, proizašlim iz snažnoga utjecaja koji je kognitivna znanost kao interdisciplinarni okvir čiji je cilj istražiti i objasniti djelovanje ljudskoga uma imala, između ostaloga, i na filologiju. Tako je danas kognitivna lingvistika – znanstvena paradigma koja jezik,

¹ Autorice zahvaljuju anonimnim recenzentima te prof. Bobanu Arsenijeviću na korisnim komentarima ranijih verzija članka.

preciznije, značenje, povezuje izravno s ljudskim umom, tj. s ljudskim kognitivnim sposobnostima – jedan od najutjecajnijih i najbrže rastućih jezikoslovnih pristupa.

Već je iz prethodno navedenoga jasno da je riječ o teorijskome modelu koji jezik ne izučava kroz prizmu 'objektivne stvarnosti svijeta', već koji tumači i analizira značenje (koje se smatra pokretačkom snagom svih jezičnih fenomena, od fonoloških do pragmatilističkih) pomoću slike svijeta proizišle iz konceptualizacije ljudskih iskustava.

Posebno mjesto unutar kognitivnolingvističke paradigme zauzela su istraživanja jezika prostora. U središtu se tih istraživanja nalazi 'jezična slika prostora', ili bolje rečeno, analiza prostornih izraza i, šire, načela leksikalizacije prostornih koncepata u različitim jezicima². Neke od najvažnijih rezultata na tome području ponudili su jezikoslovci i psiholingvisti (v. sabrana izdanja Aurnauge, Hicmann i Vieu 2007; Bloom i sur. 1996, Bowerman i Levinson 2001; Hickmann i Robert 2006, Levinson i Wilkins 2006).

Ovdje se nameće pitanje zbog čega je domena prostora, tj. jezika prostora toliko zanimljiva jezikoslovcima? Prostor je, još u sklopu kantovske tradicije, prepoznat kao univerzalni kognitivni primitiv odnosno *a priori* oblik intuicije, 'objektivno iskustvo' zajedničko svim ljudima. Prostorna kognicija zadržala je status jedne od temeljnih kognitivnih domena i promatra se kao polazište za strukturiranje niza drugih domena, ponajprije vremena, a potom, izravno ili metaforički, ulazi u gotovo sve segmente ne samo jezika, već i ljudskoga promišljanja općenito (zanimljivu razradu ove teze, posebice u odnosu na više simboličke razine kognicije, poput matematike, donosi Levinson 2003). To opravdava pretpostavku mnogih znanstvenika da su riječi kojima se izražava dimenzija prostora dobri, ako ne i najbolji kandidati u potrazi za univerzalnim u jeziku, za popis 'predlingvističkih' koncepata, odnosno univerzalnih (urođenih) koncepata, koji čine temelj značenja.

Međutim, ako je sve prethodno navedeno o univerzalnosti i urođenosti jezika prostora zaista tako, kako razjasniti činjenicu da se jezici bitno razlikuju u svome semantičkom strukturiranju prostora (v. Lakoff 1987; Levinson 2003; Levinson i Wilkins 2006, Talmy 2000)? Osim toga, postavlja se pitanje kako objasniti zapažanje da su djeca već u najranijoj dobi jezičnoga razvoja (faza izgovaranja jedne riječi) osjetljiva na jezičnospecifična strukturna svojstva jezika koji usvajaju? Naime, dokazano je da različiti jezični uzorci u jezičnome unosu³ utječu na značenja riječi koje izražavaju prostor kod djece već u dobi od 18 mjeseci (usp. npr. Bowerman i Choi 2001).

Rezultati spomenutih istraživanja iz područja usvajanja jezika te brojne jezične specifičnosti u kodiranju jezičnih koncepata (različite jezične slike svijeta koje 'nude' različiti jezici) kontradiktorni su tezi o univerzalnosti i 'kognitivnoj primarnosti'

² Kognitivnolingvistički pristup ne tretira gramatiku kao autonomnu jezičnu razinu, već morfosintaktičke pojave tumači kroz prizmu semantike, u funkciji strukturiranja konceptualnoga sadržaja (detaljan opis navedenoga na primjeru niza hrvatskih prijedloga nudi Belaj 2008a).

³ Sintagma 'jezični unos' (engl. 'linguistic input') preuzeta je od Medved-Krajnović (2010: 16, 27). Za detaljnu diskusiju termina 'linguistic input' i mogućnosti prijevodnih ekvivalenta u hrvatskome jeziku vidi Cvikić (2007).

prostora. Upravo su iz te dileme proizašla i sljedeća znanstveno-istraživačka pitanja: 1) Je li moguće identificirati univerzalni podskup prostornih značenja koja su izražena u svim jezicima (v. Talmy 2000)? 2) Postoje li neurolingvistička ograničenja na samu prirodu mogućih prostornih značenja, tj. na ono o čemu bi se moglo govoriti i što može biti leksikalizirano u prirodnim jezicima (v. Jackendoff 1996; Landau i Jackendoff 1993)? 3) Interferira li jezik (prostora) s prostornom kognicijom, tj. uzrokuju li međujezične varijacije (u semantici) prostornih kategorija razlike u nejezičnim prostornim kognitivnim procesima govornika različitih jezika (kao što sugeriraju npr. Bowerman i Choi 2001; Levinson 2003)?

Premda se ovaj rad neće izravno baviti navedenim pitanjima, ona predstavljaju teorijski okvir unutar kojega je smješteno i istraživanje čiji se rezultati donose u nastavku. Naime, u sklopu paradigme opisane u uvodnome dijelu, točnije istraživanja odnosa jezika i uma, posebno mjesto zauzima istraživanje prostornih odnosa, točnije analiza i tumačenja semantike i uporabe prostornih prijedloga, prefiksa i čestica (za analize u engleskome jeziku osim već navedenih v. i Brugman 1981, Lakoff 1987, Tyler i Evans, 2003, širom skupinom slavenskih jezika dugo se bavila Janda, 1984, 1986, 1988, a po pitanju hrvatskoga jezika vidi i Belaj, 2008a i b; Brala, 2000, 2011, Šarić, 2008). Navedene su kategorije riječi posebno zanimljive promatra li ih se kroz prizmu Talmyjeve pretpostavke:

“The term preposition refers to a grammatical form. (Grammatical forms) represent only certain categories, such as space, time (hence, also form, location, and motion), perspective point, distribution of attention, force, causation, knowledge state, reality status, and the current speech event, to name some main ones. And, importantly, they are not free to express just anything within these conceptual domains, but are limited to quite particular aspects and combinations of aspects, ones that can be thought to constitute the structure of those domains.” (Talmy 1983: 227)⁴

Polazeći od citiranoga Talmyjeva gledišta, Slobin (1985) dodatno sugerira da postoje razlike u vrstama značenja izraženim punoznačnim i suznačnim (nepunoznačnim) vrstama riječi. Značenje prvo spomenute vrste smatra se u osnovi neograničenim, dok bi potonje bilo ograničeno. Kao dio skupine suznačnih riječi prijedlozi bi, dakle, mogli leksikalizirati ograničen segment značenja. Temeljno pitanje tako postaje: može li se to ograničeno značenje definirati?

U svjetlu svega do sada navedenoga posebno se zanimljivim čini jezični fenomen koji se javlja u hrvatskome, ali i nekim drugim slavenskim jezicima. Riječ je o mogućnosti kombiniranja prefigiranoga glagola (kretanja) ili s (ne)izravnim objektom,

⁴ “Pojam prijedloga odnosi se na gramatički oblik koji prikazuje određene kategorije od kojih su glavne one poput prostora i vremena (stoga i oblik, lokaciju i kretanje), točku gledišta, snagu, uzrok, stanje znanja, stanje stvarnosti i govorni čin u tijeku. Važno je naglasiti da prijedlozi ne mogu slobodno izraziti bilo što unutar tih konceptualnih domena, već su ograničeni na prilično određene aspekte ili kombinacije aspekata, one za koje se smatra da čine strukturu tih domena”. (Talmy 1983: 227, prev. aut.)

ili s prijedložnim izrazom, pri čemu leksički oblik prefiksa i prijedloga u izrazu koji slijedi nakon prefigiranoga glagola ostaje – isti. Upravo su takvi slučajevi predmet interesa ovoga rada.

2. Prefigirani glagoli kretanja (i njihova selekcijska svojstva)

Istražujući jezik prostora s međujezičnoga, odnosno tipološkoga aspekta, već je Talmy (1985) uočio je da su slavenski jezici skloni repetitivnom uzorku korištenja prefigiranoga glagola kretanja⁵ iza kojega slijedi prijedlog istovjetan prefiksu, što otvara pitanje semantike prijedloga, tj. prefiksa. Temeljita pak analiza toga pitanja u hrvatskome jeziku pokazuje da je stvarna slika još kompleksnija od one koju opisuje Talmy. Naime, u hrvatskome jeziku postoji niz prefigiranih glagola kretanja koji se mogu koristiti sa ili bez prijedloga, odnosno koji iziskuju prijedložni izraz ili (ne)izravni objekt. Tu je posebice zanimljiva već spomenuta kombinacija prefigiranoga glagola kretanja i prijedložnoga izraza, pri čemu je oblik prefiksa i prijedloga isti, a unutar te skupine najzanimljivijima se čine prefigirani glagoli čija selekcijska svojstva daju govornicima mogućnost izbora.

Pretraživanje i analiza prefigiranih glagola kretanja⁶ te analiza sintaktičkih kombinacija u kojima se oni javljaju pokazali su da:

- a) neki od prefigiranih glagola kretanja nužno uza se traže prijedložni izraz;
- b) drugi pak uvijek uza sebe vežu izravni ili neizravni objekt;
- c) treća vrsta prefigiranih glagola može uza se imati ili prijedložni izraz ili pak izravni ili neizravni objekt.

Ova je činjenica dosad nedovoljno opisana, analizirana i objašnjena u hrvatskim gramatičkim priručnicima, ali i šire, u jezikoslovnim raspravama o hrvatskome jeziku općenito. Najjasnije na problem ukazuje Pranjković (2009), koji pitanje opisuje kao vrlo zanimljivo, ali dosad u konkretnijim opisima i više nego nedovoljno zastupljeno⁷.

S obzirom da u literaturi ne postoji detaljno sintaktičko niti semantičko tumačenje navedenoga fenomena (pa čak niti opis), činilo se najproduktivnijim krenuti od iskaza koji sadrže prefigirane glagole kretanja koje govornici mogu kombinirati ili s prijedložnim izrazom ili s objektom. Naime, upravo bi analiza slučajeva koji dopuštaju opcionalnost, kroz kontrastivni pristup semantici alternativnih konstrukcija, trebala

⁵ Žic-Fuchs definira značenje glagola kretanja kao promjenu mjesta s određenim ciljem kretanja, odmicanje ili primicanje k nečemu (1991: 98). Talmy (npr. 2000) 'kretanje' raščlanjuje na sljedeće komponente: a) entitet koji se kreće; b) entitet u odnosu na kojega je opisano kretanje; c) samo kretanje; d) način kretanja; e) put (koji uključuje ishodište, putanju i cilj, gdje je put segment putanje opisan od ishodišne do ciljne točke); f) uzrok kretanja. Ovaj se rad bavi kretanjem jer je samo glagolima kretanja opisan put, koji se čini nužnim preduvjetom za selekcijsku alternaciju, vidi 2.3.

⁶ Pretraženi su *Hrvatski jezični portal* (<http://hjp.srce.hr/index.php?show=main>) i *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić 2004).

⁷ Pranjković (*ibid.*) donosi i nekoliko sugestija u smislu pojašnjenja dijela problema na koji ukazuje, o čemu će biti više riječi u potpoglavlju 2.3.

pomoći u određivanju točnih (semantičkih) razlika između konstrukcija prefigirani glagol + (ne)izravni objekt i prefigirani glagol + prijedložni izraz.

U nastavku slijedi pregled rezultata dvaju istraživanja koja su za cilj imala ispitati percepciju (mogućih) semantičkih razlika između iskaza u kojima se prefigirani glagol kretanja koristi bilo uz objekt bilo uz prijedložni izraz u kojemu je oblik prijedloga istovjetan glagolskome prefiksu.

2.1. Studija I

Prvo istraživanje (Brala 2000, 2002) provedeno je na uzorku od 30 sveučilišnih studenata četvrte godine (13 studenata i 17 studentica različitih studija, isključujući lingvističke studije), izvornih govornika hrvatskoga jezika. Od ispitanika se tražilo da daju svoju prosudbu o prihvatljivosti konstrukcija s prefigiranim glagolima koji u selekcijskome smislu pružaju mogućnost izbora (objekt ili prijedložni izraz), da izraze svoju preferenciju (naznače koji im od dvaju izraza 'prirodnije zvuči'), te da ukratko pokušaju opisati razliku u značenju parova rečenica ukoliko je zamijete. Detalji samih istraživanja i rezultata dostupni su u Brala (2000, 2002), a za potrebe ovoga rada uključeni su samo sažetci rezultata i parovi rečenica na koje su ispitanici dali najzanimljivije komentare.

(1a) *Avion je preletio polje.*

(1b) *Avion je preletio preko polja.*

(2a) *Preskočio je ogradu.*

(2b) *Preskočio je preko ograde.*

(3a) *Avion je preletio planinski vrh.*

(3b) *Avion je preletio preko planinskoga vrha.*

(4a) *Obletjeti kuću.*

(4b) *Obletjeti oko kuće.*

(5a) *Carl Lewis je pretrčao stazu.*

(5b) *Carl Lewis je pretrčao preko staze.*

Slijedi kratak pregled najzanimljivijih rezultata analize prikupljene građe:

- Izuzev primjera (4a) i (4b), većina je govornika (96,6%) smatrala da su rečenice pod a) (glagol + izravni objekt) prirodnije⁸. Nekoliko je ispitanika pojasnilo svoj

⁸ Ovdje se nameće pitanje što to točno u zadanome kontekstu jezične studije ispitanici podrazumijevaju pod terminom 'prirodnost konstrukcije' (izvorno se od njih tražilo da sude o prihvatljivosti rečenica). U primjerima pod (5) mogućnost dvaju čitanja – trčanja stazom po dužini ili po širini – implicira da su ispitanici

odabir navodeći da te rečenice odaju “osjećaj dovršenosti”. Rečenice u b) primjerima su uglavnom procijenjene kao “prihvatljive” ili “gramatički ispravne”, no “donose višak informacije” (te na druge načine upućujući na percepciju određene zalihosnosti).

- Većina je ispitanika (83,3%) za rečenice pod a) zapazila da kad god izravnom objektu prethodi prefigirani glagol kretanja, cilj je glagolske radnje “lakše postignut”. Suprotno tome, fokus rečenica u b) primjerima opisivan je na način da ispitanici uvijek ističu neke fizičke aspekte orijentira⁹. Jedan je od ispitanika istaknuo kako je u primjeru (2b) ograda viša, te da ju je stoga teže preskočiti nego u primjeru (2a), dok je drugi ispitanik zamijetio da u (3a) avion leti znatno više nego u (3b), gdje je avion skoro “ogrebao” planinski vrh.
- U primjerima rečenica pod a) također se čini da postoji zajednička tendencija među ispitanicima (53,3%) o protezanju kretanja “izvan onoga što je izrečeno rečenicom”. Za rečenični par (1), nailazimo na tumačenja ispitanika da je u (1a) polje “samo jedan od entiteta preko kojih je avion preletio”, dok u (1b) postoje implikacije prema kojima let aviona može (no ne nužno) biti ograničen samo na polje (pri čemu avion leti s jedne strane polja na drugo, a zatim slijeće).
- Odgovori izvornih govornika ukazali su i na to da pragmatička usmjerenost¹⁰ također predstavlja važan element značenja, odnosno interpretacije rečenica. Svi su ispitanici istaknuli da se u paru rečenica (5) rečenica (5a) (*pretrčao stazu*) interpretira kao “Carl Lewis sudjeluje u utrci, i pretrčao je cijelu stazu (100 m, ili 400 m, itd.), dok u (5b) (*pretrčao preko staze*) atletičar trči s jedne strane staze na njenu suprotnu stranu, odnosno poprijeko, a ne duž staze (usp. analizu rečeničnoga para (7) u 2.2.). Međutim, ta činjenica nije nužno povezana s usmjerenošću u pravome smislu riječi koliko s time je li u fokusu rečenice sam glagol (radnja, tj. kretanje) ili su to fizički, tj. granični elementi orijentira (nužni za konceptualizaciju putanje u translativnome smislu, od točke A do točke B). Drugim riječima, trči li netko, primjerice, u utrci, jedini razuman način

možda ‘prirodnost’ poistovjećivali s uobičajenošću odnosno frekventnošću. U tome bi smislu bilo zanimljivo uvesti i primjer ‘Zec je pretrčao stazu / preko staze’.

⁹ Termin ‘orijentir’ koristi se ovdje u kognitivnogramatičkom smislu, za označavanje objekta u odnosu na koji se opisuje lokacija (ili kretanje) nekog drugog objekta. U primjeru *Marko trči preko polja*, *Marko* predstavlja trajektor (v. Belaj 2009), koji se u literaturi još naziva i objekt lokalizacije (v. Piper 1997, Pranjković 2009), dok je *polje* - orijentir (Belaj 2009), dok ga drugi autori nazivaju i lokalizator (Piper 1997; Pranjković 2009). Piper i Pranjković pojam ‘orijentir’ koriste za prijedlog (*preko*), za koji Pranjković koristi i termin konkretizator (Belaj ove termine zamijenjuje pojmom *determinator lokalizacije*). Terminološki ovi pojmovi nisu unificirani niti u engleskome jeziku, pa se tako za objekt čija se lokacija ili kretanje opisuje koriste termini Figure (npr. Talmy), Trajector (npr. Langacker), Located Object, Anchored entity, dok je ‘odnosni objekt’ znan i kao Ground, Landmark, Anchor entity.

¹⁰ Pod pragmatičkom se usmjerenošću podrazumijeva znanje govornika o tome što znači pretrčati utрку u atletici te poznavanje izvanjezične činjenice da je Carl Lewis atletičar (sprinter), iz čega proizlazi da se pretrčavanje odnosi na dužinu, a ne širinu staze. Ista glagolsko-prijedložna konstrukcija, no s drugim subjektom (npr. zecom ili mišem) i objektom (npr. ulicom, stazom), imala bi drugačiju interpretaciju (presijecanja ulice / staze).

stvaranja mentalne slike “izvršenja radnje” jest uzimanje u obzir dužine (a ne širine) staze i stavljanje u fokus “kretanja *duž* staze”. Čini se da otuda proizlazi apsolutna sklonost ispitanika spram konstrukcije glagol + izravni objekt. S druge strane, konstrukcija glagol + prijedložni izraz upravlja preceptualnom promjenom fokusa s kretanja (radnje), na put kretanja, odnosno na graničnost putanje. U tom slučaju fizički dio putanje (izražen prijedlogom) dobiva semantičku naglašenost spram elementa koji izražava okončanje zadatka (kretanja), odnosno svršenosti radnje. Tada se čini razumnijim razmišljati o ‘kraćoj’ osi (v. Landau i Jackendoff 1993: 227).

Rezultate, odnosno inicijalne interpretacije ove studije valjalo je provjeriti na raznovrsnijem uzorku glagola, s posebnim fokusom na varijacije u prefiksima (dakle i prijedlozima), te je u tu svrhu osmišljena studija II.

2.2. Studija II

Drugo istraživanje (Rubinić 2009) replikacija je onoga opisanoga u 2.1. Istraživanje, metodološki istovjetno prethodnima (Brala 2000, 2002), provedeno je na skupini od 37 studenata preddiplomskoga studija engleskoga jezika i književnosti, izvornih govornika hrvatskoga jezika. Od 10 rečeničnih parova obuhvaćenih istraživanjem, ovdje se donosi pregled rezultata dobivenih na temelju njih šest, a koji su po pitanju komentara ispitanika u svrhu pojašnjenja semantičkih razlika iskaza polučile najzanimljivije odgovore.

- 6a) *Dijete je dopuzalo ocu.*
- 6b) *Dijete je dopuzalo do oca.*
- 7a) *Dječak je dotrčao majci.*
- 7b) *Dječak je dotrčao do majke.*
- 8a) *Pretrčat ću most.*
- 8b) *Pretrčat ću preko mosta.*
- 9a) *Pregazio sam mačku.*
- 9b) *Pregazio sam preko mačke.*
- 10a) *Nagazila sam morskog ježinca.*
- 10b) *Nagazila sam na morskog ježinca.*
- 11a) *Britanac je prvi optrčao svijet.*
- 11b) *Britanac je prvi optrčao oko svijeta.*

- Rezultati su ispitivanja pokazali da izvorni govornici hrvatskoga jezika za izražavanje prostornih odnosa i kretanja u prostoru podjednako prirodnim smatraju jezične konstrukcije u kojima glagolu slijedi objekt (52,6%), kao i konstrukcije glagol + prijedložni izraz (47,4%).

- U primjerima (8) ispitanici su primijetili da korištenje prijedloga *preko* uz glagol koji sadrži prefiks *pre-* (u ovom slučaju *pretrčati*) precizno naglašava putanju kretanja (*preko* mosta, koji je pak poprečan rijeci). To navodi na zaključak da konstrukcija glagol + prijedložni izraz pomiče semantičko težište rečenice sa same radnje (*pretrčati most*) na njezinu realizaciju u prostoru (*pretrčati preko mosta*).
- Komentari ispitanika na primjer (11) na tragu su odgovora ponuđenih za primjer (8). Dakle, korištenje prijedloga *oko* u (11b) pobliže je definiralo specifičan način na koji je Britanac optrčao svijet (npr. oko Ekvatora), dok je u (11a) važno samo to da je optrčao svijet (smisao utrke).
- Rečenični par (9) polučio je posebno zanimljive rezultate. Svi su ispitanici (100%) kao prirodniju konstrukciju odabrali (9a). Čini se da u njihovom mentalnom leksikonu glagol *pregaziti* ima primarno značenje prijeći kakvim vozilom preko koga/čega, s određenim posljedicama (HER 2004). Ipak, neki su od ispitanika u konstrukciji (9b) prepoznali i dodatno tumačenje iskaza: prijeći hodom preko čega. Isticanje komponente 'hoda' dodatno u fokus stavlja 'prepreku' (mačku) koja se našla na putu 'živome trajektoru koji se kreće' (v. Belaj 2008). Mačka je, dakle, konceptualizirana kao objekt u prostoru preko kojega se može prijeći hodom. Nadalje, prema mišljenju $\frac{1}{3}$ ispitanika, u primjeru (9b) postoji mogućnost da je mačka živa. Manji je dio ispitanika zamijetio da je u (9a) mrtva mačka posljedica glagola *pregaziti*, dok u (9b) postoji i čitanje prema kojemu je mačka već bila mrtva kada je pregažena ili kad se hodom ili nekakvim vozilom prešlo preko nje. Dio je ispitanika značenjsku razliku pojasnio na način da u (9a) prefigurirani glagol *pregaziti* uključuje i određeno sredstvo, dok u (9b) *pregaziti preko mačke* može značiti da je subjekt jednostavno zakoračio preko mačke (koja se u trenutku radnje nalazila ispod njega živa, mrtva, u snu itd.), što opet upućuje na povezanost fizičkoga (i semantičkoga) elementa 'put' sa sintaktičkim elementom 'prijedlog'. Neki su ispitanici razliku u značenju objasnili razlikom u namjeri skrivenoga subjekta: u (9a) subjekt je namjerno i svjesno pregazio mačku (usp. ovo s analizom rečeničnoga para (10), dok se u (9b) radi o slučajnoj posljedici (pri čemu je mačka već prethodno mogla biti mrtva¹¹).
- Za rečenice u primjerima (6) i (7) velik je broj ispitanika ponudio slične komentare. Polovica ispitanika smatra da u (6b) i (7b) upotreba prijedloga sugerira da je dijete došlo do određene točke u prostoru koja je određena položajem majke ili oca. Zanimljivo je spomenuti i da su neki ispitanici

¹¹ Valja ovdje uzeti u obzir i mogućnost da navedeni komentari barem dijelom proizlaze iz svijesti o leksikaliziranome značenju glagola *pregaziti* (usmrtiti u prometu, čak ne nužno ni prelaskom preko ceste, premda to jest prototipična konceptualizacija). U ovoj bi situaciji, dakle, na problem o kojem se govori bilo moguće gledati i iz alternativne perspektive, s koje se jedan, leksikalizirani glagol kontrastira s drugim, produktivno izgrađenim.

komentirali kako je u fokusu rečenica (6b) i (7b) 'precizno definirano mjesto do kojeg je dijete došlo u prostoru', dok je u (6a) i (7a) 'definirana svrha kretanja djeteta' (doći u majčin ili očev zagrljaj). S obzirom na to da su u (6) (72,9%) i u (7) (70,2%) ispitanici većinom odabrali konstrukcije glagol + prijedložni izraz, dolazi se do zaključka da su te rečenice u svijesti ispitanika izazvale primarno prostornu interpretaciju, s fokusom na kretanje (puzanje) i točku na kojoj je ono okončano. Čini se da je glagol kretanja na neki način 'iznudio' i specifikaciju granične točke kretanja u prostoru, što je čitanje koje ispitanici preferiraju u odnosu na ono koje izvodimo iz prostornoga dativa s izricanjem smjera koje se ne smatra prototipnim značenjem toga padeža (v. Šarić 2008: 219-220).

- U primjeru (10) 89% ispitanika kao prirodniju konstrukciju odabralo je (10b), odnosno rečenicu s prijedlogom. Svoj je odabir dvoje ispitanika protumačilo time da u primjeru (10b) konstrukcija *nagaziti na morskoga ježinca* implicira da je subjekt stopalom nagazio na njega (što je u skladu s rječničkom definicijom značenja samoga glagola *nagaziti*, vidi npr. HER 2004), dok je u (10a) važno samo to da je ježinac nagažen. Neki su pak ispitanici pojasnili da je u (10a) naglasak na posljedici koju je gaženje ostavilo na ježinca (vjerojatno je zdrobljen), dok je u (10b) naglašen subjekt koji se kreće i koji ima (bolne) posljedice nakon kontakta s ježincem. U čitanju (10b) može se zaključiti da je morski ježinac predstavljao slučajnu prepreku na putanji trajektora jer nije vjerojatno da bi subjekt svjesno nagazio na morskog ježinca s obzirom na posljedice (iako su neki od ispitanika pojasnili da bi to mogao biti slučaj u (10a)). Drugim riječima, u konstrukciji glagol + prijedložni izraz ježinac se 'našao na putu' (stopala), što implicira da se radi o nehotičnoj radnji, dok je u konstrukciji s izravnim objektom ježinac 'predmet gaženja', gdje svršenost implicira i intencionalnost radnje.

3. Diskusija

Iz gornjega pregleda rezultata uočava se da ispitanici u većini ponuđenih primjera preferiraju konstrukciju prefigirani glagol kretanja + objekt. Premda ova konstatacija vrijedi za oba istraživanja, uočljiva je razlika u postotku ispitanika koji preferiraju navedenu konstrukciju. Dok se u studiji I radi o čak 96,6 % subjekata, u studiji II rezultati su uravnoteženiji (52,6 posto ispitanika preferira konstrukciju prefigirani glagol kretanja + (ne)izravni objekt, a 47,4 posto odabire opciju prefigirani glagol kretanja + prijedložni izraz). Ova naizgled velika razlika u odgovorima ispitanika lako je objašnjiva uzme li se u obzir glagol u rečenicama koje su bile predmetom istraživanja. Naime, dok je u prvom istraživanju većina glagola bila prefigirana prefiksom *pre-*, pa je samo glagol *obletjeti* predstavljao iznimku u tendenciji odlučivanja subjekata za kombinaciju prefigirani glagol kretanja + objekt, glagoli kretanja obuhvaćeni studijom II bili su semantički raznovrsniji. Tablični prikaz glagola i točna distribucija preferencija ispitanika po studijama prikazani su u Tablici 1 (pri čemu prvi broj označava broj

ispitanika koji su se odlučili za navedenu konstrukciju, a drugi broj označava ukupan broj subjekata).

STUDIJA I

Glagol + prijedložni izraz	Glagol + (ne) izravni objekt
Obletjeti (oko) kuće (23/30)	Preletjeti polje (23/30)
	Preskočiti ogradu (27/30)
	Preletjeti planinski vrh (26/30)
	Pretrčati stazu (30/30)

STUDIJA II

Glagol + prijedložni izraz	Glagol + (ne) izravni objekt
Nagaziti (na) ježinca (33/37)	Pregaziti (mačku) (37/37)
Dotrčati (do) majke (26/37)	Optrčati (svijet) (25/37)
Dopuzati (do) oca (27/37)	
Pretrčati (preko) mosta (27/37)	

Tablica 1: *Tablični prikaz preferencija subjekata za jednu od dvije moguće konstrukcije (po glagolima)¹²*

Zanimljivo je da većina glagola u prvoj studiji nosi prefiks *pre-*, te da su se ispitanici u svim slučajevima odlučili za kombinaciju prefigurirani glagol + objekt, dok je jedini primjer prefiguriranoga glagola s *pre-* u drugoj studiji polučio suprotan rezultat, odnosno kombinaciju s prijedložnim izrazom¹³. Detaljnija analiza predmetnih rečenica trebala bi pomoći u objašnjenju ovoga naizgled kontradiktornoga nalaza.

Ispitanici su konstrukciju s glagolom kretanja tvorenim prefiksom *pre-* birali češće u kombinaciji s izravnim objektom u rečenicama: (1), (2) (3) i (5). Konstrukciju *pre-*glagol + prijedložni izraz birali su u slučaju (8): *Pretrčati preko mosta*.

Osnovno se značenje prijedloga *preko* opisuje kao translokalnost ili preko-mjesnost¹⁴ (Silić, Pranjković 2005: 244; Belaj 2008: 153-155), odnosno kao a) vršenje

¹² Tablice se odnose samo na odabrane primjere iz dviju studija koji su polučili posebno zanimljive komentare ispitanika, a postotci o kojima se govori u 2.1. i 2.2. odnose se na ukupne rezultate istraživanja.

¹³ Pranjković (2009) ispravno ukazuje na činjenicu da će pojava odgovarajućega prijedloga biti puno rjeđa uz prijelazne glagole koji se tranzitiviziraju perfektivizacijom, što je slučaj s glagolima koji se prefiguriraju prefiksima *pre-* i *pro-*, te zapaža i da je kod glagola s prefiskom *pre-* moguća i izravna objektivizacija, no ne ulazi u analizu semantičkih (točnije sintaktičko-semantičkih) razlika između te dvije konstrukcije.

¹⁴ U literaturi se koristi i termin translokativnost (v. Pranjković 1993).

radnje prelaskom preko nečega ili tako da nešto prijeđe preko drugog predmeta (*pregaziti, preletjeti, pretrčati...*); b) odvajanje (*prepiliti, presjeći...*); c) promjena mjesta (*preseliti...*) (Barić i sur. 2005: 382).

Prefiks *pre-* opisuje se kao kretanje živog trajektora od izvorne do ciljne prostorne točke, pri čemu se prelazi nekakva putanja ili put (Belaj 2008: 278). Zanimljivo je zamijetiti da uz prefiks imamo izravno vezivanje komponente puta, odnosno putanje¹⁵, koju HER (2004) specificira i kao kretanje s jedne na drugu stranu, odnosno kretanje povrh čega¹⁶.

Semantička analiza prijedloga *preko* u kombinaciji s kosim padežom uz koji se pojavljuje, odnosno genitivom (Silić, Pranjković 2005; Matas-Ivanković 2009), nudi sličan prikaz. I ondje se kao temeljno značenje ističe translokálnost (predmet se nalazi ili kreće poprijeko u odnosu prema drugom predmetu koji je obično izdužen), npr. *Upravo prelaze preko ulice*, odnosno situacija u kojoj se predmet nalazi ili kreće iznad drugoga, u pravilu izdužena, predmeta (s dodirom ili bez njega); npr. *Upravo prelaze preko mosta* (primjeri preuzeti iz: Silić, Pranjković 2005: 214).

Ovdje se otvara središnje pitanje ovoga rada: koje su semantičke komponente izražene prefiksom, a koje prijedlogom. Usporedba rečenica (1), (2), (3), (5) i (8), odnosno činjenica da ispitanici uz glagol kretanja tvoren prefiksom *pre-* uglavnom biraju izravni objekt, odnosno da su se za opciju s prijedlogom *preko* odlučili samo u primjeru 7 (*Pretrčat ću preko mosta*, koji je ispitanicima puno prihvatljiviji od konstrukcije *Pretrčat ću most*), potvrđuje intuicije ispitanika sažete u 2.1. i 2.2., a koje ukazuju na to da konstrukcija prefigurirani glagol kretanja + objekt u prvome redu izriče činjenicu da je radnja svršena, dok je u kombinaciji s prijedlogom *preko* fokus na putu. Naime, u primjerima *Preletjeti polje*, *Preskočiti ogradu*, *Preletjeti planinski vrh*, i *Pretrčati stazu* fokus iskaza je na činjenici da je radnja svršena, a objekt je u akuzativu i opisan je kao cilj kretanja, odnosno radnje (v. Matas-Ivanković 2009).

U slučaju *pretrčavanja preko mosta* objekt (most) predstavlja transverzalni put (put preko rijeke) kojem je svrha prelazak preko rijeke; čini se da je upravo ta fizička komponenta transverzalnosti, odnosno prelaska rijeke (kraćom osi – v. Landau i Jackendoff 1993) od točke A do točke B (koja je istovjetna mostu, dakle putu), ono što ispitanike navodi na odabir opcije s prijedložnim izrazom, tj. b) (*prijeći preko mosta*) u odnosu na opciju s izravnim objektom, tj. a) (*prijeći most*), jer cilj radnje nije prijeći most, već rijeku (prelaskom preko mosta).

Analize posvećene toj temi koje je moguće naći u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi (Belaj 2008, 2009; Pranjković 2009; Matas-Ivanković 2009) ukazuju na činjenicu da se prefiks *pre-*, prijedlog *preko* i genitiv vezuje uz semantičku komponentu translokálnosti. Rezultati pak ovoga rada upućuju na zaključak da je u tome smislu moguća i dublja razrada. Naime, rezultati studija I i II ukazuju na interpretaciju prema

¹⁵ Važno bi ovdje bilo veoma precizno razlikovati komponentu 'puta' od 'putanje', v. fusnotu 3.

¹⁶ U ovom su radu u obzir uzeta samo prostorna značenja prijedloga i prefiksa.

kojoj se prefiksom izriče u prvom redu ona komponenta translokalnosti koja se odnosi na činjenicu da je radnja 'prekrila' područje (prostorno ili ino) od točke A do točke B, tj. da je radnja izvršena¹⁷ (transverzalno), od izvorne do ciljne točke, dok prefiks izriče (leksikalizira) prvenstveno komponentu puta koja je 'ostvorena' (konceptualizirana) od izvorne do ciljne točke¹⁸.

U ovakvu se analizu uklapaju svi komentari iz 2.1. i 2.2., a kao najupečatljivije moguće je istaći primjere (6), (9) i (11), kada ispitanici preferiraju konstrukcije *pregaziti mačku* i *oprčtati svijet* (svršenost radnje ima prednost ispred fizičke komponente radnje, koju je pak moguće istaknuti na način da se umjesto objektivizacije nakon glagola koristi prijedložni izraz, na što ispitanici ukazuju jasno i bez iznimke), dok je u slučaju 'gaženja ježinca', preferirana konstrukcija ona s prijedložnim izrazom, tj. 'nagaziti na ježinca', pri čemu ispitanici ponovo ističu da u fokus stavljaju činjenicu da se 'ježinac našao na putu' (fizička komponenta radnje), a ne na činjenici da je 'zgažen' (za razliku od primjera s mačkom).

Konačno, upravo pristupom kakav se predlaže u ovome radu može se objasniti i Pranjakovićevo (2009) zapažanje da prefiks *do-* kad znači adlativnost i dolazi uz glagole kretanja, pretpostavlja uporabu (ponavljanje) prijedloga *do* (npr. *doći do*, *došetati do* ...), a da se katkada u tom značenju prijedlog upotrebljava i kad je riječ o prijelaznim glagolima (npr. *dogurati (ormar) do zida* i sl.). Međutim, to ne dolazi u obzir kad prefiks *do-* zajedno s glagolom označuje kakvu dodatnu radnju (npr. *dodati*, *dozidati*...) ili kad označuje obavljanje kakve radnje do kraja (npr. *dokrajčiti*). Iz ovih je primjera očito, te potpuno u skladu s analizom opisanom u ovome radu, da je prijedložni izraz iza prefigiranoga glagola moguć samo u rečenicama koje se odnose na prostorno kretanje, dakle na mogućnost realiziranja fizičkoga puta. Primjeri glagola koji (primarno) nemaju ekstenziju u prostoru ne otvaraju mogućnost selekcijske alternacije između objektivizacije i prijedložnoga izraza. S druge strane, prefiks *do-* u adlativnom smislu uz glagole kretanja ne pretpostavlja nužno uporabu prijedloga *do* (npr. u rečenici *Marko je došao kući*), gdje fokus nije na fizičkoj komponenti kretanja (putu), već na okončanju kretanja (gdje se prostorni dativ uglavnom vezuje uz 'žive objekte', odnosno objekte koji se na neki način povezuju s komponentom 'živog i neživog', primjerice, kuća, kao dom, odnosno obitelj i sl., jer se tu komponentu asocira uz središnji semantički element dativa, tj. benefaktivnost¹⁹).

¹⁷ Jasno, imperfektivizacijom se komponenta 'izvršeno' mijenja u 'vršenje', što znači da put nije do kraja opisan, zbog čega prefiksaciju možda ne treba nužno vezivati uz glagolski vid, već uz *Aktionsart*, v. niže.

¹⁸ Valja ovdje primijetiti i da bi se u ovakvoj analizi genitiv mogao opisati kao ishodišno – ciljni padež, pri čemu je moguća realizacija translokalnosti (*preko mosta*), adlokalnosti (*iz kuće*) iablokalnosti (*do grada*). Ovaj se rad zbog ograničenih okvira ne bavi detaljnije pitanjem padeža, no iz same analize čini se da proizlazi i potreba za dodatnom razradom pitanja semantike hrvatskih padeža u odnosu na prostornu komponentu, kako bi se jasno raščlanilo inherentne semantičke elemente od 'potencijala za otvaranje semantičkoga prostora' (a koji se realizira tek u kontekstu, tj. kroz uspostavljanje odnosa s drugim leksičkim jedinicama), (više o ovoj temi na primjeru prostornih prijedloga v. Brala 2000; posebice poglavlje 3).

¹⁹ Valja ovdje ukazati i na mogućnost alternacije sintaktičke funkcije riječi 'kući' u sintagmi 'doći kući', u smislu dativnoga i priložnoga čitanja.

Zanimljivo je primijetiti i da u alternaciji prefigiranih glagola s *do-* i *od-*, glagoli prefigirani prefiksom *do-* dozvoljavaju alternaciju u selekcijskome smislu (*dotrčati majci*, *dotrčati do majke*), dok s *od-* to nije moguće (*otrčati od majke / od kuće*, bez mogućnosti objektivizacije ishodišne komponente), što upućuje i na zaključak da prefiks leksikalizira i semantičke komponente putanje (direktivnosti), koja u slučaju 'kretanja od' traži i specifikaciju ishodišta (izraženoga u prijedložnome izrazu kojime upravlja prijedlog *od*).

4. Zaključak

Analiza prefigiranih glagola kretanja u hrvatskome jeziku koji dopuštaju alternaciju u odnosu na selekcijska svojstva s fokusom na one gdje je oblik prefiksa 'preuzet' i u prijedložnome izrazu (i koji alterniraju s mogućnošću objektivizacije), upućuju na slijedeće zaključke:

- a) središnja semantička komponenta prijedloga odnosi se na put, odnosno elemente puta opisane kretanjem koje izražava glagol;
- b) prefiks semantički središnje opisuje svršenost radnje, uz koju vezujemo i elemente putanje (direktivnosti).

Ovakav zaključak dijelom je suprotan Talmyjevom (1985, 2000) tumačenju prefiksa kao satelita koji primarno izriču put, dok je u potpunosti na tragu Jandine analize semantike prefikasa u ruskome jeziku:

"The prefix acts as a semantic organiser in a verb; it sets the stage and gives a general plot to the verbal activity. The semantics of the verbs merely identify the actor and fill in details of the setting. (...) By assigning a plot, prefixes take what are for the most part activity and state terms ... and give them the outlines of accomplishment and achievement terms."²⁰ (Janda 1984: 38)

Ono što je u gornjem citatu posebno zanimljivo jest poveznica koja se otvara između semantičke analize ponuđene u ovome radu i *Aktionsarta*²¹, odnosno sugestija da se semantika prefiksa ne iscrpljuje doprinosom aspektu ili vidu, već semantiku prefiksa treba promatrati iz šire perspektive (v. Brala 2000). Tek interakcija (prefigiranih) glagola kretanja i prostornih prijedloga (ili njihovo izostavljanje) unutar određene rečenične strukture pruža detaljne informacije za stvaranje mentalne slike radnje u svijesti korisnika jezika, kao i za njezin potencijalni daljnji razvoj (ponajprije u smislu kretanja, što je usko vezano uz 'četiri scenarija' *Aktionsarta*).

²⁰ "Prefiks nastupa kao semantički organizator u glagolu; postavlja scenu i pridaje opći plan (glagolskoj) radnji. Semantika glagola naprosto identificira aktera i upotpunjuje detalje situacije. (...) Pridajući radnju glagolima, prefiksi ponajviše prenose odredbe aktivnosti i stanja ... te im daju obrise odredbi izvršenja i ostvarenosti." (prev. aut.)

²¹ U sklopu hrvatskoga jezikoslovlja pojam *Aktionsarta* skoro da i nije zastupljen, tj. tek ga se ponegdje spominje (v. Brlobaš 2005), no ne može ga se izjednačiti s načinom vršenja glagolske radnje (prema Barić i sur.) ili glagolskovidskim značenjem (prema Silić i Pranjaković 2005). Vendler (1957) prvi put daje analizu i terminološku obradu *Aktionsarta*, a za detaljniju razradu v. Klein (1995).

S obzirom na to da se radi o slojevitom problemu koji je u kontekstu hrvatskoga jezikoslovlja nedovoljno istražen, osnovni je cilj ovoga rada bio ponuditi drukčiji pristup analizi prefikasa i prijedloga u odnosu na pristup koji nude hrvatske gramatike²². Detaljnija razrada problema izvan je dosega ovoga članka, no otvara mogućnosti za daljnja istraživanja.

Literatura

- Anić, Vladimir, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 2004.
- Aurnauge, Michel, Hickmann, Maya, Vieu, Laure, *The Categorization of Spatial Entities in Language and Cognition*, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia, 2007.
- Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna, Znika, Marija, *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Belaj, Branimir, *Jezik, prostor i konceptualizacija: Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet, Osijek, 2008a.
- Belaj, Branimir, “Pre-locativity as the schematic meaning of the Croatian verbal prefix pred-”, *Jezikoslovlje* 9, 1-2, Zagreb, 2008b., str. 123–140.
- Belaj, Branimir, “Prostorna značenja na razini složene rečenice”. u: Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole *Prostor u jeziku / Književnost i kultura šezdesetih*, Zagreb, 2009., str. 43–67.
- Bloom, Paul, Peterson, Mary A., Nadel, Lynn, Garrett, Merill F. (ur.), *Language and Space*. MIT Press, Cambridge, MA, 1996.
- Bowerman, Melissa, Choi, Soonja, Shaping meanings for language: Universal and language specific in the acquisition of spatial semantic categories, u: Bowerman, Melissa, Levinson, Stephen (ur.), *Language Acquisition and Conceptual Development*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Bowerman, Melissa, Levinson, Stephen (ur.), *Language Acquisition and Conceptual Development*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Brala, Marija Maja, *English, Croatian and Italian prepositions from a cognitive perspective. When ‘at’ is ‘on’ and ‘on’ is ‘in’*, neobjavljena doktorska disertacija, Istraživački centar za engleski jezik i primijenjenu lingvistiku, Sveučilište Cambridge, 2000.
- Brala, Marija Maja, “The Semantics and Grammar of ‘Motion’. Evidence from Croatian Prefixes vs. Prepositions”, *SKY Journal of Linguistics* 15, Helsinki, 2002., str. 7–30.

²² U manje izravnoj mjeri, rad otvara i pitanje odnosa konstrukcija s izravnim objektom i onih s prijedložnim izrazima kada glagol u konstrukciji nije prefigiran (*Jahao je na konju // Jahao je konja*). Detaljna analiza ovoga pitanja mogla bi ponuditi i nova rješenja za neke od problema na koje se pokušalo ukazati u ovome članku, a poslužila bi i kao svojevrсна metoda verifikacije ovdje ponuđenih zaključaka.

- Brala, Marija Maja, "Where is o: Croatian prepositions as vectors", u: Brdar, Mario, Omazić, Marija, Pavičić Takač, Višnja, Gradečak-Erdeljić, Tanja, Buljan, Gabrijele (ur.), *Space and Time in Language*, Peter Lang, Frankfurt, Berlin, New York, Oxford, Wien, 2011., str. 91–112.
- Brlobaš, Željka, "Starčevićev gramatički opis glagolskoga vida", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 31, Zagreb, 2005., str. 19–39.
- Brugman, Claudia, *The story of OVER*, magistarska radnja, Sveučilište u Kaliforniji, Berkeley, 1981.
- Cvikić, Lidija, "Temeljno nazivlje u usvajanju jezika: hrvatski nazivi za *input*, *output* i *intake*", *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 1 (3), Zagreb, 2007., str. 100–108.
- Hickmann, Maya, Robert, Stephane, *Space in Languages: Linguistic Systems and Cognitive Categories*, John Benjamins, Philadelphia, 2006.
- Jackendoff, Ray, *The Architecture of the Linguistic-Spatial Interface*, u: Bloom, Paul, Peterson, Mary A., Nadel, Lynn, Garrett, Merrill F. (ur.), *Language and Space*. MIT Press, Cambridge, MA, 1996.
- Janda, Laura, "The Meaning of Russian Verbal Prefixes: Semantics and Grammar", u: *The Scope of Slavic Aspect*, *UCLA Slavic Studies* 12, Slavica, Columbus, Ohio, 1984., str. 26–40.
- Janda, Laura, *A Semantic Analysis of the Russian Verbal Prefixes ZA-, PERE-, DO- and OT-* (*Slavistische Beiträge* 192), Otto Sagner, Munich, 1986.
- Janda, Laura, "The mapping of elements of cognitive space onto grammatical relations: An example from Russian verbal prefixation". u: Rudzka-Ostyn, Brygida (ur.), *Topics in Cognitive Linguistics*, John Benjamins, Amsterdam, 1988., str. 327–343.
- Klein, Wolfgang, "A Time-Relational Analysis of Russian Aspect", *Language* 71, Washington, 1995., str. 669–695.
- Lakoff, George, *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. University of Chicago Press, Chicago, 1987.
- Landau, Barbara, Jackendoff, Ray, "What and where in spatial language and spatial cognition". *Behavioral and Brain Sciences* 16, Cambridge, 1993., str. 217–265.
- Levinson, Stephen C., *Space in Language and Cognition: Explorations in Cognitive Diversity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Levinson, Stephen C., Wilkins, David, *Grammars of Space. Exploration in Cognitive Diversity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- Matas-Ivanković, Ivana, "Izražavanje prostornih značenja prijedložno-padežnim izrazima". u: *Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole Prostor u jeziku / Književnost i kultura šezdesetih*, Zagreb, 2009., str. 31–41.
- Matasović, Ranko, Jojić, Ljiljana (ur.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi Liber, Zagreb, 2004.

- Medved-Krajnović, Marta, *Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2010.
- Piper, Predrag, *Jezik i prostor*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1997.
- Pranjković, Ivo, *Hrvatska skladnja. Rasprave iz sintakse hrvatskoga standardnog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993.
- Pranjković, Ivo, "Prostorna značenja u hrvatskome jeziku", u: Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole *Prostor u jeziku / Književnost i kultura šezdesetih*, Zagreb, 2009., str. 11–19.
- Rubinić, Nensi, *Croatian Spatial Prepositions and Prefixes from a Cognitive Perspective* (završni rad u rukopisu), Filozofski fakultet, Rijeka, 2009.
- Silić, Josip, Pranjković, Ivo, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Slobin, Dan (ur.), *The crosslinguistic study of language acquisition. Volume 2: Theoretical issues*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, 1985.
- Šarić, Ljiljana, *Spatial Concepts in Slavic. A Cognitive Linguistic Study of Prepositions and Cases*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2008.
- Talmy, Leonard, How language structures space, u: Pick, Herbert, Acredolo, Linda (ur.), *Spatial orientation: Theory, research, and application*, Plenum Press, New York, 1983.
- Talmy, Leonard, Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms, u: Shopen, Timothy (ur.), *Language typology and syntactic description, Vol. III: Grammatical categories and the lexicon*, Cambridge University Press, Cambridge, 1985.
- Talmy, Leonard, *Towards a Cognitive Semantics. Vol I: Concept Structuring Systems, Vol. II: Typology and Process in Concept Structuring*, MIT Press, Cambridge MA, 2000.
- Tyler, Andrea, Evans, Vyvyan, *The Semantics of English Prepositions. Spatial Senses, Embodied Meaning and Cognition*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Vendler, Zeno, *Linguistics in philosophy*, Cornell University Press, Ithaca, 1957..
- Žic-Fuchs, Milena, *Znanje o jeziku i znanje o svijetu*, Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije, Biblioteka SOL, Zagreb, 1991.

SUMMARY

Maja Brala-Vukanović – Nensi Rubinić

CROATIAN SPATIAL PREPOSITIONS AND PREFIXES. A COGNITIVE SEMANTIC ANALYSIS

In this paper we focus our attention on Croatian spatial prepositions and prefixes. Observing things from the cognitive linguistic perspective, we analyse the patterns of usage of the type prefixed motion verb + prepositional phrase (PP), where the prefix and the preposition have the same lexical form (e.g. *pretrčati preko ceste*). In order to try and distinguish the semantic components lexicalized by the prefix vs. those lexicalized by the preposition, we briefly review the results of two studies in which we elicited the Croatian native speakers' intuitions relative to the semantic interpretation of sentences which allow for an alternation between the prefixed verb plus PP vs. prefixed verb plus direct object (e.g. *pretrčati preko ceste* vs. *pretrčati cestu*). The results seem to suggest that the spatial information (primarily relative to Path) in the above pattern is lexicalized by the preposition, whereas the prefix bears little – if any – burden of expressing spatial meanings.

Key words: *spatial language; prepositions; verbal prefixes; motion verbs; cognitive semantics*